

класів, кафедр, ансамблів народних інструментів у всіх ланках навчальних музичних закладів України; формування методичної та теоретичної думки в галузі народно-інструментального академічного ансамблевого мистецтва України ХХ ст.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корчинський М. Академічне сопілкарство – предмет мистецтва і науки // Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХ століть» (23–28 березня). – К., 2003. – С. 15–19.
2. Финдейзен Н. Очерки по истории музыки в России. – Т. 1. Вып. 2. – М.: Л.: Госиздат 1928.
3. Лисенко М. Народні музичні інструменти на Україні. – К.: Мистецтво, 1955.
4. Скляр І. Подарунок сопілкарям. – К.: Мистецтво, 1968.
5. Матвеев П. Оновлення сопілки. – К.: Держ. видавництво образотв. м-ва і муз. л-ри УРСР 1959.
6. Хвольсон Д. Известия о хозарах, буртасах, болгарах, мадьярах, славянах и русах Ибн-Даста. – СПб., 1869.
7. Гаркави А. Сказания мусульманских писателей о славянах и русских (с половины VII века до конца X века по Р.Х.). – СПб., 1870.
8. Фаминцын А. Домра и сродные ей танбуровидные инструменты русского народа. – СПб 1891.
9. Хоткевич Г. Музичні інструменти українського народу. – Х.: Держ. в-цтво України, 1930.
10. Відділ РФ ІМФЕ. – Ф. 688. – Оп. 1. – Спр. 188. – Праця «Бандура і її можливості». Уривок. Б/д.
11. Гриньків Р. Конструкція бандури (київсько-харківська, полтавська) // Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХ століть» (23–28 березня). – К., 2003. – С. 103–105.
12. Баран Т. Українські концертні цимбали і споріднені з ними музичні інструменти народів світу // Народна творчість та етнографія. – 2000. – № 1. – С. 25–32.
13. Давидов М. Київська академічна школа народно-інструментального мистецтва. – К. ІМАУ ім. П. Чайковського, 1998.
14. Баран Т. Методологія цимбального звукоутворення та методичні засади раціоналізації виконавської техніки цимбаліста // Матеріали Міжн. наук.-практ. конф. «Академічне народно-інструментальне мистецтво України ХХ–ХХІ століть» (23–28 березня). – К., 2003 – С. 106–112.
15. Имханицкий М. История исполнительства на русских народных инструментах: Учебн. пособие для муз. вузов и уч-щ. – М.: Изд-во РАМ им. Гнесиных, 2002.
16. Давидов М. Проблеми розвитку академічного народно-інструментального мистецтва в Україні: Збірник статей. – К.: Видавництво імені Олени Теліги, 1998.
17. Румянцев С. О домре и вокруг нее // Советская музыка. – 1989. – №5. – С. 51–59.

Світлана Кириєнк

**ФОЛЬКЛОРИСТИЧНО-НАРОДОЗНАВЧІ ДОСЛІДЖЕННЯ
ПІВДНЯ УКРАЇНИ НА РУБЕЖІ ХІХ – ХХ СТ.**

Південний регіон висуває перед дослідниками ряд складних проблем. З ХVІІІ – початку ХІХ ст. ця територія заселялася різноетнічними групами населення, що зумовило формування своєрідних діаспорних культур, які, до того ж, перебували в тісних маргінальних та дисперсних контактах. Переважаючим етносом на цій території були українці. До початку ХХ ст. новозаселені землі обстежувалися фольклористами та етнографами як «Степ» без його районування. Тому матеріали цього періоду, представлені у виданнях та наявні в архівах, спираються на тематичний та жанровий принципи групування. Серед напрямів дослідження помітно переважає українознавство – вивчення

історичного змісту фольклору козацької, чумацької, запорізької тематики. Цей важливий доробок початкового етапу обстеження регіону потребує наукової диференціації та кількісної і якісної оцінки. Стимули і розгортання музично-етнографічної роботи в регіоні насамперед пов'язані із роллю української інтелігенції в цьому процесі. В радянські часи інтерес до цієї проблематики не схвалювався, тому сьогодні постала необхідність повернути з забуття ряд імен і дослідницьких праць.

Велику роль у справі запису та вивчення південноукраїнського фольклору належить Грабенкові (Конощенку) Андрію Михайловичу, українському фольклористу-музикознавцю, художнику-аматору, який народився 13 жовтня 1857 року в селі Обознівці Єлисаветградського повіту на Херсонщині.

Українські пісні Конощенко почав записувати ще хлопцем, здобувши самотужки музичну освіту. З 1880 року, після знайомства з Миколою Віталійовичем Лисенком і спостережень за тим, як він занотовує пісні, Конощенко починає робити записи справніше й звертає увагу на записи «з уст народу».

1880 року Микола Віталійович приїздив до Єлисаветграда, щоб улаштувати свій концерт у громадському зібранні. Серед слухачів – і молодий тоді Андрій Грабенко, який щойно закінчив гірничий інститут у Петербурзі і приїхав вчителювати на рідну Херсонщину. Його враження від концерту знаходимо в спогадах: «Грав він тоді між іншими творами й свою «Українську рапсодію», що починається народною піснею «Ой глибокий колодязю, золоті ключі». Чи тому, що пісню цю я завжди любив і ще й тепер слухаю її з захопленням, чи була ще якась причина тому, але рапсодія в артистичній передачі Миколи Віталійовича страшенно вразила мене» [1, 1].

Під час візиту до Єлисаветграда у господі Тобілевича М.Лисенко записав мелодії шести пісень: родинно-побутових «Ой на горі василечки сходять» та «Вулицею гуде», історичної «Про Нечая», козацьких «Ой мала я два садочки» та «Ой у полі, в полі», чумацької «Світи, місяцю, і ви, ясні зірниці». Вони зберігаються в рукописних фондах ІМФЕ ім.М.Т.Рильського НАН України (фонд М.В.Лисенка 24-5, од.36.30, арк.41). «Тексти всіх шести пісень пізніше були надіслані композитору А.Грабенком-Конощенком з вказівкою тільки на місце походження пісень: 1-а та 6-а – с.Карлівка, 3-тя – с. Жеванівка на Херсонщині, 2-га – з Лисавету, 4-га та 5-та – з Херсона» [2, 65].

Перед концертом і після нього, а також після довгих бесід про потребу записування народних пісень Микола Віталійович занотовував від усіх, хто був тоді при розмовах, цікаві пісні. Декілька пісень він записав і від Андрія Конощенка. Три з них – «Ой, пиди, пиди козаченьки», «Ох, і я з горя та з печалі піду в корчму, погуляю» та «Ромен-зілля, ромен-зілля та й у кучері в'ється» [3, 136].

Починаючи з обознівських пісень, почутих від матері і сестри, А.Конощенко записав у місцевостях теперішніх Кіровоградської, Херсонської, Одеської, Полтавської областей понад 400 пісень – історичних (про Кармелюка, Бондарівну), наймитських, заробітчанських, рекрутських, робітничих, побутових, ліричних тощо. З них надруковано 300 в трьох збірниках «Українські пісні з нотами»; перші дві сотні було видано коштом Одеської друкарні Є.І.Фесенка 1900 і 1902 рр., а третю сотню – коштом видавництва «Вік» у Києві 1904 р. Другу сотню своїх записів А.Конощенко присвятив «славному українському Кобзареві Миколі Віталійовичу Лисенкові».

Записуючи варіанти уже відомих на той час українських пісень, автор збірника покладав надію на те, що ці записи «дадуть фаховим робітникам на ниві української мелодії спромогу дізнатись законів натуральної народної гармонізації». Записуючи пісні, автор додавав тонкими рисами в тексті мелодій усі варіації й мелізми, які чув і які міг запотувати. А.Грабенко пише: «... надрукований сей мій скарб не пропаде і чи так, чи не так добрі люди ним скористуються; а в моїх шпаргалах він може загинути без усякої користі» [1, 1].

Серед варіантів запису народних пісень третьої сотні, уже відомих й нових, які не були на той час надруковані, Конощенко помістив у збірці пісні нового циклу, складені, певно, в останні роки XIX ст. (80-90 рр.). Автор не вагався їх друкувати, бо був упевненим, що «українська мелодія не згинула навіки, а тільки перетворюється в нові форми, і народний геній додає їй нові, цікаві й симпатичні риси» [4, 1]. Пісні «Саврадимка» й «Оженила синючка», які увійшли до третьої сотні, автор подав у декількох варіантах, занотувавши строфу за строфою всі «мелізми й варіації», що надало

мелодіям індивідуальних рис.

1935 року в Києві державне літературне видавництво надрукувало збірник «Українські народні пісні». Упорядник збірника Андрій Хвиля, використавши недруковані записи народного комісаріату освіти УРСР та Кабінету музичної етнографії і Інституту історії матеріальної культури Української Академії Наук, помістив у збірці записи Андрія Конощенка. Серед них українські народні пісні «Вилітала галка», «Ой налетіли голуби», «Виряжала мати сина», «Набирали некрутиків», «Ой ви, галки», «Добрий вечір тобі, зелена діброво» та інші, записані А.Конощенком на Одещині в селах Дудчана, Петроострів, Обозівка, Бобрік, містечку Бобринець.

На значну кількість варіантів споріднених мелодій та текстів, записаних Конощенком, вказує в своїх коментарях до пісень Климент Квітка в збірнику «Народні мелодії з голосу Лесі Українки».

Згадану вище третю сотню пісень А.Конощенко присвятив «своєму дорогому побратимові Є.Х.Чикаленкові та його сім'ї» [4,2]. Євген Харлампійович Чикаленко довгий час проживав у Херсонській губернії: спочатку в селі Перешори, а згодом в Херсоні, де познайомився з А.Конощенком. З юнацьких років Є.Чикаленко почав записувати пісні, приказки, незнайомі слова і надсилав до журналу «Киевская Старина», згодом ставши його редактором. 1904 року він укладає збірку «300 найкращих українських пісень» (К., 1904. – 290 с.), до якої увійшло чимало творів, записаних Є.Чикаленком у селі Перешори, зокрема своєрідних пісень-проклять на адресу цариці Катерини, як скажімо оця:

Дарувала землю
Аж од Дністра до Бугу...
Та й назад одняла,
Бодай тебе, Катерина,
Сира земля не прийняла [5, 172].

Активне побутування музично-фольклорних традицій на Півдні України, історія якого нерозривно пов'язана з історією Запорізького козацтва, свого часу зацікавила академіка Д.Яворницького (1855-1940) та його побратима – історика і фольклориста Я.П.Новицького (1847-1925). «Захоплені з дитинства розповідями про козацьку славу, згодом вони обходили пішки запорізькі землі, переливали пороги, розкопали десятки могил, зробили сотні фотознімків, зібрали тисячі експонатів для історичного музею та сотні перлин народної творчості, які вони записували здебільше в селах, заснованих запорожцями та їхніми нащадками» [6, 172].

У дореволюційний час високо оцінювали творчість Яворницького прогресивні вчені, письменники, митці – М. Сумцов, О.Пилін, І.Франко, Г.Хоткевич, М.Коцюбинський. Він мав дружні стосунки з видатними діячами української і російської культури – Лесею Українкою, Л.Толстим, В.Гіляревським, І.Рєпіним.

Як фольклорист, етнограф і лексикограф Д.Яворницький залишив нам у спадщину неоціненні праці: «Запорожжя в залишках старовини та переказах народу» (СПб, 1887), «Малоросійські народні пісні, зібрані 1878-1905рр.» (1906), «Словник української мови» (1920) та ін. У своїх дослідженнях Д.Яворницький керувався архівними матеріалами, вивченням топографії краю. Об'їжджаючи місця колишніх Січей, «...записував козацькі пісні, народні перекази, розкопував поховання в курганах і вивчав усі більш-менш значні приватні й громадські зібрання запорізьких старожитностей».

Уже в студентські роки Яворницький зібрав понад 1000 народних пісень і близько 500 народних розповідей. Із усього цього матеріалу тоді тільки чотири пісні було опубліковано М.Халанським (1882). В 1890 році, за свідченням самого Яворницького, у нього вже було записано 1500 українських народних пісень з мелодіями. В міру накопичення пісенного матеріалу з'явилась упевненість у необхідності систематизації його окремою книгою. Здійснити цей захід довго не вдавалося через цензурні утиски та відсутність коштів. Тільки в 1906 році пощастило видати в Катеринославі частину пісень (830 номерів) у збірнику під назвою «Малоросійские народные песни, собранные 1878-1905гг.». Публікацію прихильно зустріла тодішня критика.

Усі пісні, як зазначалось у передмові, записані з уст простого народу, а переважна більшість

не зі слів, а з голосу. Цей принцип в методиці записування пісенної народної творчості був визначальним і постійним у Яворницького, вчений дотримувався його протягом усієї збирацької роботи. Упродовж 1906-1936 рр. вчений (із залученням деяких кореспондентів) зібрав 2302 пісні, з яких 255 з мелодіями.

Відомо, що українські пісні з мелодіями записувались з голосу видатних письменників – Лесі Українки (221 пісня), Івана Франка (14 пісень). Менша кількість зразків була зафіксована з голосу відомої письменниці Дніпрової Чайки, корифеїв українського театру: І.Карпенка-Карого, М.Садовського, П.Саксаганського, М.Садовської [7; 8], які більшу частину свого життя жили і працювали на Півдні.

Д.Яворницький був прихильником комплексного вивчення життя народу, «стверджуючи, що тільки шляхом копітного студіювання народної словесності в тісному зв'язку з побутом народу – різносторонніми етнографічними даними про його життя – можна зрозуміти «душу і серце» народу» [9, 25].

Силу-силенну пісень та переказів про закорожців записано протягом ХІХ ст. істориком і фольклористом Яковом Петровичем Новицьким. У Південно-західний відділ географічного товариства та пізніше в Харківське історико-філологічне товариство він доставив масу етнографічного матеріалу, переважно пісень та казок, записаних ним безпосередньо з народних уст. Частина матеріалів увійшла в збірник М.Драгоманова «Материали народних преданий» (Київ, 1876. – Ч.ІІ); друга частина, більш важлива в науковому відношенні, яка включає багато історичних пісень, видана в 6-ти томах «Збірника Харківського історико-філологічного товариства» (1834р.) і окремо відтиском «Малорусские исторические песни, собранные в Екатеринославщине».

Торкаючись місць запису пісень, помічаємо, що за малим винятком записи зроблено «в старожитніх селах Подніпров'я, заснованих запорізькими козаками» [10, 2]. Багато матеріалу зібрано в містечках та селах правого берега Дніпра: в Нікополі (в минулому Микитинська Січ), Капулівці (Чортомлицька Січ), лівого берега: Купутумівці, Краснокутівці.

Рівно 30 років в колі носіїв пісень козацького віку, «в колі запорізьких співак, кошеварів, цохарів та курців вдень під тінню верб і скал, вночі під зірковим небом біля палаючого багаття» [10, 9] записував Новицький від сивих дідів пам'ятки живого поетичного слова, поповнюючи літопис народу і продовжуючи справу збирачів народних дум першої половини ХІХ ст. – Цертелева, Максимовича, Куліша, Костомарова, Срезневського.

Я.Новицький першим на Катеринославщині в місцевих губернських відомостях (№28, 1888 р.) видрукував власну Програму збирання етнографічних матеріалів, що покликала до праці численну кількість аматорів на ниві фольклористики, письменників, учителів, духовних осіб, істориків, журналістів (І.Кальпогольцев, Г.Стрижевський, П.Заболотний, М.Федоров, М.Мизко, Г.Надхін та ін.).

Доробок Я. Новицького включає практично всі жанри народної творчості, що побутували на обмеженій ним території: дитячого й обрядового фольклору, міфології, замовлянь, казок, побутових та історичних пісень і переказів тощо. Результатом 40-річної (1873-1916) подвижницької роботи стало видання понад 10-ти збірників, які високо оцінили видатні сучасники – М.Сумцов, В.Гнатюк, Ф.Колесса, Д.Зеленін, В.Данилов та ін. Із них найважливіші: «Малорусские народные песни, преимущественно исторические» (1894), «С берегов Днепра» (1905), «Запорожские и гайдамацкие клады» (1908), «Народная память о Запорожье» (1911), «Духовный мир в представлении малорусского народа» (1912), «Малорусские народные заговоры, заклинания, молитвы и рецепты» (1913). Це перші в історії Катеринославщини регіональні збірники фольклору різних жанрів, зібраного протягом тривалого часу на досить обмеженій території – в Олександрівському, Катеринославському та Маріупольському повітах, на історичній території Запоріжжя. Свого часу вони стали новим явищем в етнографічній науці України і викликали значний інтерес.

Борис Дмитрович Грінченко (1863-1910) належить до відомих діячів української культури кінця ХІХ – початку ХХ століть. Він був одночасно і збирачем народної творчості, і видавцем народно-просвітницьких книжок, письменником і драматургом, літературознавцем і фольклористом,

мовознавцем і бібліографом, етнографом і істориком, редактором газети «Громадська думка» і журналу «Нова громада», головою Київської «Просвіти».

Протягом усього життя Б.Грінченко збирав, публікував народні пісні, казки, легенди, перекази, організовував їх збирання через численних кореспондентів з усієї України, виховував збирачів-фольклористів, редагував етнографічні збірники, створював покажчики паралелей до численної маси фольклорних творів. Усе це дало йому величезний матеріал, зокрема для складання «Словника української мови» та написання дослідницьких праць з фольклористики.

Із 1885 по 1887 рр. Б.Грінченко працював статистиком оціночної комісії Херсонського губерньського земства, часто відвідував села, вивчав побут населення, записував фольклор. У 1888 р. журнал «Киевская Старина» опублікував етнографічну працю «Некоторые остатки старины в Херсонщине», в якій він описує історію і побут жителів трьох сіл Херсонщини, які належать до стародавніх козацьких поселень. Їх назви пов'язані з іменами засновників – Петрово, Чичелівка Олександрійського повіту та Шестерня Херсонського повіту. В статті знаходимо цікаві історичні факти щодо заселення цих сіл запорізькими козаками, «які мали дуже близькі стосунки із Запоріжжям» [11, 73-75].

Пісенні тексти, записані фольклористом у Дніпропетровській області в 1891 р. є переконливим доказом того, що Б.Грінченко «намагався точно зафіксувати текст у його первісному вигляді, без будь-яких коректив. Як свідчать дані дослідників, основна увага Бориса Дмитровича під час роботи на Херсонщині на Катеринославщині була зосереджена на виданні популярних фольклорних збірників та інших народно-просвітницьких книжок, серія яких були надрукована в Херсоні: «Думи про турецьку неволю та Самійла Кішку» (1886р.), «З народного поля (три казки)», «Снігуронька», «Дівчина Леся»(1887). До збірки «Думи кобзарські» увійшло 18 фольклорних зразків, серед яких класичні – «Невільницький плач», «Про трьох братів Озівських», «Про козака Голоту», «Про Хведора Безрідного», «Про смерть козака-бандуриста» тощо [12, 3-10].

Наприкінці XIX століття громадське життя Півдня зосереджувалося у місцевих гуртках, які здебільшого організовувались навколо статистичних відділів земств. Такий невеличкий гурток існував і в Херсоні, коли туди у 1885 року переїхала талановита поетеса, письменниця, фольклорист і етнограф Людмила Олексіївна Василевська-Березіна, що писала під літературним псевдонімом Дніпрова Чайка. Усна творчість народу була для неї ідейним і естетичним критерієм, що забезпечило формування її індивідуального стилю. Добре обізнана з фольклором, письменниця сама була одним із носіїв пісенної творчості народу.

1884 року Людмила Олексіївна брала участь у шостому Археологічно-етнографічному з'їзді (м. Одеса), на який привезла три зошити зібраних нею фольклорних матеріалів. В одному із зошитів, який зберігається в бібліотеці ім. Горького міста Одеси, записано рукою письменниці тридцять пісень [13]. Збірка становить значний інтерес для фольклористики. Тут знаходимо прекрасні народні пісні про тяжку долю наймита («Наступила хмара, наступила синя»), рекрутчину («Гуман ярмом», «Ой, три сестри-жалібниці», «Ой, у городі та й у городі случилася новизна»), бідняцьку долю («Ой я у полі при дорозі», «Ой, давно, давно я в батька була», «Ой, журавлю, журавлю») та ін.

Записуючи пісні, Дніпрова Чайка до окремих із них робила примітки, що розкривають час виконання, деякі реалії, характер співу тощо. Так, біля пісні «Ой, три сестриці-жалібниці» зазначено: «Це як рекрутів виряджають, то дівчата плачучи співають»; біля пісні «Ой, уже сонце над вербами» є пояснення: «Пісня робітницька, співають перед вечором на роботі».

Дніпрова Чайка була одним із талановитих носіїв народної пісенної творчості. Від неї записали багато пісень різних жанрів М.Лисенко, А.Конощенко. Переїхавши 1887 року в с. Королівку на Київщину, Людмила Олексіївна продовжувала збирати фольклорний матеріал. Близька приятелька Лесі Українки, М. Коцюбинського, М. Заньковецької, Олени Пчілки, Дніпрова Чайка мала особливо дружні стосунки з сім'єю Лисенків. У листах до М.Лисенка Людмила Олексіївна посилала і зібрані нею народні пісні. Так, в одному листі (не датований), який зберігається в відділі рукописних фондів ІМФЕ ім. М.Т.Рильського АН України, було вміщено вісім пісень: «Пісні (без мелодії) записала Василевська Л.О.». Біля пісні «Ой, уже ж тую та дівчиноньку» подано й паспортизацію [14, 87].

У відомих фольклорних збірках М.Лисенка вміщено ряд пісень, записаних із уст Дніпрової

Чайки: «Ой, у неділю рано-пораненьку», «Ой давно, давно я в батька була», варіанти пісень «Ой, три сестриці-жалібниці», «Ой, журавлю, журавлю» та ін. Багато пісень, записаних Дніпровою Чайкою, збереглося і в рукописах композитора, більшу частину яких 1974 р. надруковано видавництвом «Музична Україна». Серед них: «В лузі калина, темно не видно», «Ой, ти, горо, кам'яная», «Пішла Оляна до броду» та інші з помітками паспортизації: «зап. в с.Збур'ївка», «с. Кардашова Херсонської губернії» [7, 12].

Найбільше пісень з голосу Дніпрової Чайки записав фольклорист Андрій Конощенко. Частиною із них він видрукував (з нотами): двадцять чотири у збірнику «Українські пісні з нотами» (Друга сотня, 1902); двадцять шість – у третій сотні збірника 1904 року, подавши вказівки на села, звідки походить та чи інша пісня.

У спогадах про Дніпрову Чайку Конощенко писав: «В її пам'яті збереглися пісні з Нестерівки-Варшац Олександрійського повіту, Мар'янівки-Даурової Анан'ївського повіту, з околиць Збур'ївки та Голої Пристані Дніпровського повіту». Наприклад, жартівлива пісня «А де ти бував, пане-товаришу» записана А.Конощенком в с. Нестерівка-Варшац Олександрійського повіту Херсонської губернії від Василевської та С.Угриновича. До пісні записувач додав примітку: «Ця пісня ця в 70–80 роках XIX віку була дуже поширена в околицях Єлисаветграда. Її співали і в Обознівці» [7, 211].

Дослідникові творчості Дніпрової Чайки Володимиру Пінчуку пощастило знайти в архіві Конощенка збірник «Сорок пісень і шпартгалів А.М.Конощенка. Херсон. Року Божого 1898». У цьому збірникові – п'ятнадцять пісень, записаних з уст Дніпрової Чайки [15, 119].

На рубежі XIX і XX століть посилюється процес розвитку національної свідомості в середовищі творчої інтелігенції. Він проявився в розумінні і необхідності розвитку української національної культури, освіти широких верств населення.

Особливо значною для становлення музичної етнографії Півдня України була практична участь М.Лисенка у збиранні народної музики краю та його духовний вплив на колег і однодумців, спрямування їх дослідницьких інтересів на вивчення й записування народної музики українських козацьких земель.

ЛІТЕРАТУРА

1. Українські пісні з нотами. Друга сотня / Зібр. Андрій Конощенко. – Одеса: Типографія Є.І. Фесенко, 1902.
2. Сікорська І.М., Сфремова Л.О. Лист А.М.Грабенка до М.В.Лисенка // Нар. творчість та етнографія. – 1990. – №2.
3. Чернявський М. Андрій Конощенко // Музика. – 1927. – №3.
4. Українські пісні з нотами. Третя сотня /Зібр. Андрій Конощенко. – К.: Вік, 1904.
5. Качкан В. Українське пародознавство в іменах: У 2 ч. – Ч.1. – К.: Либідь, 1994.
6. Іваннікова Л. Я.Новицький і вивчення фольклору Катеринославщини // Нар. творчість і етнографія. – 1994. – №5.
7. Народні пісні з голосу Дніпрової Чайки та в її записах / Упоряд.: О.І.Дей, В.Г.Пінчук. – К.: Муз. Україна, 1974. –
8. Українські народні пісні в записах Софії Тобілевич / Упоряд.: С.В.Мишанич (тексти), М.В.Мишанич (мелодії). – К.: Наук. думка, 1982.
9. Українські народні пісні, наспівані Яворницьким. Пісні та думи з архіву вченого / Упоряд.: М.М.Олійник-Шубравська (тексти), О.В.Шевчук (мелодії). – К.: Муз. Україна, 1990.
10. Новицький Я. Малорусские исторические песни, собранные в Екатеринославщине (1874 – 1903). – Екатеринослав: Тип. губернского земства, 1908.
11. Григченко Б. Некоторые остатки старины в Херсонщине // Киевская Старина. – 1888. – Т.22.
12. Козар Л. Фольклористична діяльність Б.Грінченка // Нар. творчість та етнографія. – 1996. – № 2-3.
13. Українські пісні, що співають у Дніпровському уїзді Тавричеської губернії /Зібр. Л.Бере-

МУЗИЧНА ФОЛЬКЛОРИСТИКА

Л.Березіна. Без мелодій (відділ рукописів Одеської державної бібліотеки ім. М.Горького. ... Ф.28. - Картон 29. - Од. зб. 508).

14. Пінчук В.Г. Пісні в записах Дніпрової Чайки // Нар. творчість та етнографія. - 1972. - №4.

15 Пінчук В.Г. Дніпрова Чайка: життя і творчість. - К.: Вища школа, 1984.